

پلاهور فرستاده بودند لب دریائے راوی متصل شاہ درہ دربارغ مہدی قاسم خان
کہ نور جهان بیگم آن بارغ را رونق داده بود بنجاک سپردند و بر مزارتندی عمارت عالی
تعمیر یافت شترائے فروگزین اشعار رنگین در تاریخ فوت ان حضرت گفتند
اذان جلد انکہ منظم

شہنشاہ جهان کشاہ جهانگیر
چو نور الدین محمد بود نامش
چکویم نام وے کز حاطم طے
گلستان جهان بے آب رنگ است
ازین ماتم سرا چون رخت بر بست
چو تاریخ و فاشش جست کشفی
کہ صیت عدل او بر آسمان رفت
اذان از رفتنش نور از جهان رفت
بعہد ہمیش نام و نشان رفت
بہار و اب او چون در جہان رفت
جہان نگین شد و او کامران رفت
خرد گفتا جهانگیر از جہان رفت

مدت سلطنت بست و یک سال و ہشت ماہ و چہار دہ روز *

ابوالمظفر شہاب الدین محمد شاہ جہان بادشاہ غازی صاحب قرآن

ثانی خلف سویم نور الدین محمد چہانگیر بادشاہ

روز یکشنبہ بست و دویم جمادی الاول سنۃ ہجری در ایوان خاص و عام دولتخانہ
والا واقعہ دار السلطنت لاہور ارکان دولت و اعیان سلطنت مسکہ و خطبہ بنام
نامی ان حضرت مقرر کردند و ان وقت عمر گرامی بحساب قمری سی و ہفت سال و
بحساب شمسی سی و شش سال بود چون ان حضرت در دکن قیام داشتند آصف خان
عوضداشتن متضمن اتمام کار مدعیان سلطنت و استدعائے تشریف شریف
ارسال داشت و پیش ازین روزے کہ بادشاہ جنت آرامگاہ رحلت فرمودند
آصف خان بنارسی نام ہندوی را کہ درہ نوردی و تیز گردی بے ہمتا و در تند
روی و گرم روی یکتا بود و در خدمت ان حضرت روانہ کردہ خبر قضیہ ناگزیرہ تبقریر
او حوالہ نمودہ انگشتری خود را برائے اعتماد باو دادہ بود بنارسی مذکور نوزدہم بیچ لاول
در عرصہ بست روز از چکر ہتی در جنیر کہ انتہائے حد ولایت نظام الملک است پیدا

نخستین منزل مهابت خان که از چند روز بملازمست مقدس رسیدہ بود آمدہ صورت
 واقعہ گذارش نمود مهابت خان چون برق و باد بروہ حرم سرائے عالی رسیدہ خبر باندرج
 فرستاد آن حضرت بیتوقف بیرون آمدند بنارسی مذکور زمین پوس نموده حقیقت را التماس
 کرد و انگشتری آصف خان را بنظر قدسی گذرانید حدوث این واقعہ بر خاطر مبارک
 گران آمد چون وقت تقاضائے آن میگردید در اخفا کوشیدہ شود بالضرورت این خبر را
 پنهان کردند و بموجب التماس مهابت خان و دیگر دولتمردان روز پنجشنبہ بست و
 سویم ربیع الاول از جنیر روانہ شدند و بخط قدسی فرمان عالیشان بنام آصف خان
 مشہور رسیدن بنارسی مذکور و توجہ رایات عالیات بسبت اکبر آباد مصحوب امان آمد
 صادر گشت و نیز فرمان والا شان بنام خانچہان لودی صوبہ دار دکن متضمن انواع
 عنایات بعد و رمپوست اواز و از گونی بخت قدر عنایت اقدس ندانستہ بعبد
 و سوگند بنظام الملک در ساختہ ولایت بالاگہات کہ بتبرود تمام بتخیر در آمدہ بود تہامی
 بہ نظام الملک دادہ بہ برمان پور آمد باجمعی از شورشفس طلبان اتفاق نمودہ مصد
 فتنہ و آشوب مگر دید و جمعی از افغانان معتبر خود را با جمعیت فراوان در برمان پور
 گذاشتہ با امرائے بادشاہی کہ بنا ہر دم موافقت زوہ خود را از شرارت او نگاہ
 میداشتند مثل راجہ گچہ سنگ را بہتور و راجہ جینگہ کچواہہ و غیرہ بماندہ رسیدہ
 اکثر ولایت مالوہ متصرف شدہ سنگ راہ رایات عالیات مگردید ان حضرت بحسب
 تقاضائے وقت ماہ ہریان پور گذاشتہ بطرف گجرات تشریف آوردند سیف خان
 صوبہ دار گجرات در وقت آمدن ان حضرت از سمت تہتہ در گجرات مصد
 گستاخیہا گشتہ بود در نیولامہ اس بسیار بخاطرش راہ یافت چون ہمیشہ کلان مہد
 علیا حضرت ممتاز محل در عقد از دواج سیف خان بود براعات خاطر ان عقیقتہ
 از مانی شریفیہ الہ و رانی تقصیرات سیف خان معاف فرمودہ اورا از گرداب
 اضطراب بباصل جمعیت آوردند و برائے نظم امور ملکی ہفت روز در احمد آباد
 مقام گردید شیرخان بارہہ منصب پنہزاری ذات و پنجہزار سوار و صوبہ داری گجرات
 و میرزا عیسیٰ ترخان بنصب چہار ہزاری ذات و دو ہزار سوار و صوبہ داری تہتہ
 سرانہ سدازی یافتند و صوبہ دار اخیرا جمیر بسپہ سالار مهابت خان و پرگنات

نواحی بجاگیرش مرحمت گشت و از گجرات نہضت فرمودہ متوجہ کسب آباد شدند و
 در راہ راناکرن سنگ سعادت ملازمت دریافت خلعت خاصہ باد بکھری لعل قطعی قیمت
 سی ہزار روپیہ و شمشیر مرصع و خنجر و نیل خاصہ و اسپ با زین طلا عنایت فرمودہ بحال
 جاگیرش بحال داشتند بعد رسیدن دراجمیر خاندانم و مظفر خان معموری و بہادر خان
 اوزبک و راجہ جے سنگ کچھواہہ و راجہ انیراسے و دیگر امرائے بادراک ملازمت
 سعادت اندوز گشتند بہت و ششم جمادی الاول در دار الخلافہ اکبر آباد نزول
 اقبال فرمودند در ساعت میمون اشاعت اورنگ خلافت بجلاس اقبال مانوس
 زمینت و زیب یافت کار گزاران در گاہ خلافت و منتظمان کار گاہ سلطنت بارگاہی
 شگرت کہ از رنگ آمیزی و دفور زیبائی روسے ہوا نگارین می نمود بہتو نہائے
 طلا و نقرہ بر افراختند و اضلاع آن را بساینا نہائے محل زردوزی و زرہفت
 مغزق و مزین ساختند فرشتہائے ملون و بساطہائے مزین گسترند و اسباب
 طرب و نشاط و مواد فرح و انبساط ہیاگر دانیدند نواسے تہنیت و مبارکبادی
 سرت اسنڈای زمانیان گردید و صدائے کوس بہجت و شادی بگوش آسمانیان
 در رسید ترانہ سچان شیرین نوا قمری اسانشید خوری بر کشیدند و رامشگران جاو
 ادا از پائے کوبی و چرخ زنی دلہارا در بودند ایام نو بہار بر روزگار افتکار گشت
 و زمان نوروزی بعالم روزی شد جہان پیر برگ و نواسے نوجوانی از سر گرفت
 و عالم دیگر ساز و سامان عشرت بدست آورد و امرایان سپہ سالار و صفت آریان
 دار تلبات تہنیت و کور نشات مبارکجا و بتقدیم رسانیدند شعرائے نکتہ سنج و
 فضلائے والاطیع با شہار دل پذیر تارخ جاو کس وال در سلک نظم کشیدند از انجملہ
 انکہ میر شوقے گفتہ قطعہ

خورم و شاد و کامران باشد

تا جہان باد و جہان باشد

کر سیش چون مہر تابان آمدہ

دارت ملک سلیمان آمدہ

بادشاہ زمانہ شاہ جہان

حکم او بر جنلائق عالم

حکیم کاشی گفتہ قطعہ

با و شاہ بحر و بر شاہ جہان

سال تارخ جلوسش چرخ گفت

از میر محمد صالح بیت

تا بود از آدم و عالم نشان شاه جهان ثانی شاه جهان ^{نشان}

مصرع جلوس شاه جهان و اوزیب ملت و دین

همدین نزدیکی جشن مابتهای ترتیب یافت کار گزاران اشغال سلطنت
 بموجب حکم والا دیوارهای و صحن های دولتخانه را بچادرهای سفید در گرفتند
 و تمامی اشجار و نهال باغچه محاذی انجمن را بپارچه سفید در گرفته بصنعت هنرپردازی
 برگ برگ و شاخ شاخ هر شجر را نمودار ساخته و سراسر آلات و ادوات مجلس و
 اسباب عیش را سفید کاری حاضر آوردند که از شش ماه نوران پر تو ماه بے رونق
 گشت و دیده انجم از حیرت سفید گردید ماه تمام براسے تمام نشای آن بزم معلی
 سرشام از دریچه مشرق طلوع نمود و انجمن اسرار و گیتی گشت از لمعات صنایع سراسر
 عالم روشن گردید و از اشراقات سماوی نورانی بر آمدند ظلام شام خود را در
 کج توارسی مستور ساخت و ظلمت شب در نقاب حجاب مخفی گشت منظم

مہتاب شبے چو وصل معمور	بر روز کشیدہ پر وہ نور
شامش کہ گل سحر نمودہ	صبح بہزار در کشودہ
نظش بفرخ عالم اندوز	آبتن صد ہزار نوروز
انداختہ ماہ نطع سپین	رفتہ ز فلک سیاہ گلین
شب تابے رنگ چون ستارہ	افروختہ شمع صد نظارہ
مواب فلک بکامرانی	در دست کلید مشاومانی
افاق چو صبح دم شکفتہ	افلاک ز نور در گرفتہ
فرخندہ دے نجمتہ حلے	در طبع زمانہ اعتدالے

مؤمن اختلاف آصف خان از لاہور در کبیر آباد رسیدہ با دراک طمانست اقدس
 سعادت اند و ز گشتہ مور والاف عواطف والا و شمول اصناف عاطفت علیا
 گویدہ و کبیل سلطنت و مدار الملک گشت و دیگر امرا و خوانین ہر کدام در حضور
 رسیدہ بقدر رتبہ و موافق پایہ خویش با صافہ منصب سر ہنہرا شد و خزانین

مطاعت بنام صوبہ داران و احکام قدسیہ بقوہ داران و عمل گزاران ممالک محروسہ متضمن در
 و تاکید مہموری ملک و آبادی رعیت و تقدیم مراسم عدالت و امنیت طرق و مسالک
 عز اصدار یافت و بیامن تو جہات اقدس امور سلطنت و جہانبانی بتازگی رونق پذیرفت
 و پراگندگیہائے روزگار و برہزدگی ہائے اقطار از سر نو انتظام یافت القصد آن حضرت
 مدت متمادی بعدالت گستری و رعیت پروری و جہاندارے و جہانبانی کردند و بزور شمشیر
 و اقبال و قوت سر پنچہ طالع لایزال ملک گیری و گیتی ستانی نمودند چنانچہ ماجراہے تسخیر
 دولت آباد و دیگر ممالک دکن و اطاعت و انقیاد سرکشان و گردن فرازان ہندوستان
 و فرمان پذیری راجہائے درایان و دشت و کوہستان و فتح قلعہ قندہار و آمدن علی مران
 خان در حضور والا و بدبہ بر ولایت ایران و انتزاع بلخ و سایر قلعجات توران و گرنجستہ
 رفتن نذر محمد والی ان ولایت و دستگیر گردیدن پسرانش مشہور و معروف است و محمد وارث
 کتابے موسوم بشاہجہان نامہ متضمن واقعات و فتوحات ان حضرت بقید کتابت در
 آورده این کترین اگر تفصیل پر داند باید کہ کتابے علیحدہ تحریر و رایہ لہذا از تطویل سخن
 عنان مشہد نیز خامہ و قیام نگار معطوف ساخته و باختصار پر داختمہ تمام کلام بہر ما
 می نماید کہ در اواخر زمان آن حضرت بصلاح و زراہے و الافطرت و ندائے بلند
 فکر تقسیم ممالک بفرزندان و الاثان بخاطر مقدس آورده بادشاہزادہ داراشکوہ
 خلف بزرگ را در حضور طلبہ استثنیہ ولی عہد و نایب منایب سلطنت نموده در اکثر
 امور خلافت و جہانبانی و خیل گردانیدہ رفق و فتق بہات و قبض و بسط امور بصواب و ید
 اوی نمودند و بادشاہزادہ محمد شجاع پسر دویم را بر ولایت بنگالہ و بادشاہزادہ اورنگزیب
 خلف سویم را بر ممالک دکن و بادشاہزادہ محمد مراد بخش فرزند چہارم را کہ از ہمہ خرد بود
 بر ولایت گجرات تعین فرمودند و این بادشاہزادہ ہا در تنظیم و تنسیق امور ان ممالک
 پر داختمہ بر طبق احکام مقدس معلومی آوردند بعد مدت قصاراً مہتمم ذی الحجہ ۱۰۶۶
 ہجری مطابق سال سی و یکم جلوس والا در دار الخلافت شاہجہان آباد بان حضرت عارضہ
 جہانی روی داد و مزاج اقدس از مرکز اعتدال و قانون صحت منحرف گشت و روز
 بروز رو و تریاید ہنادر مدت باستدا و کشید و امراض متنناوہ باہم متفق گشت و قواسے
 بدنی ضعف و ناتوانی پذیرفت ازین رو کہ در عمام و خاص و غسل خانہ تشریف لینی آوردند

عامہ خلافت چہ بلکہ امرائے ازگورنش محروم بودند از نجیبت و در نظم و نسق معاملات ملکی و مالی اختلال راه یافت بادشاہزادہ محمد داراشکوہ کہ ولی عهد بود در نیوقت زمام انتظام مہام ملک و دولت در قبضہ اقتدار و اختیار خود گرفتہ بنا بر مصلحت راہ وصول اخبار باکناف و اقطار مسدود نمود و مردم خود یقین کردہ کہ خطوط و کلائے بادشاہزادہ با و امراد دیگر مردم از مسالک و مشایخ میگرفت و بعضی و کلائے را در قید نگاہداشتند و در نیصورت بادشاہزادہ با و صوبہ داران و حکام بلاد و امصار ممالک ہندوستان بلکہ خوانین و امرائے حضور مقدس حیات ان حضرت باور نمی کردند از ہمینی خلل عظیم در اطراف ممالک گردید مفسدان در ہر گوشہ و کنار و سرکشان در ہر صوبہ و سرکار سر بطورش و فساد بر داشتند و رعایائے واقعہ طلب ترک مال گذاری نمودہ تخم انحراف در مزرعہ ترک داشتند و حکام و عمال دست از حکومت باز کشیدہ در اماکن خود بیکار نشستند تا جبران و مسافران ابواب رہ نوردی و سفر گزینی پر روئے خویش بستند بادشاہزادہ محمد مراد بخش ازین خبر در گجرات رایت بنی برافراشتہ بر تخت نشست و سکہ و خطبہ بنام خود دست کردہ مروج الدین محمد مراد بخش بادشاہ خود را خطاب کرد و فرجے ہر سورت بندر فرستاد محمد شریعت پسر اسلام خان را کہ از جانب بیگم صاحب متصدی انجا بود قید نمودہ انواع ایذا و اہانت کردہ اموال بادشاہی و سرکار بیگم صاحب انچہ در انجا بود تصرف شد و میر علی تقی دیوان سرکار خود را کہ از بنی مانع بود بدون صدور تقصیر بدست خود کشت و دست تقدی بر مال سرکار بادشاہی کہ در گجرات داشتہ بود و اموال مردم دیگر و راز گردانید و نیز بادشاہزادہ محمد شجاع در بنگالہ ہمین طریق پیش گرفت و بر سر قند لشکر کشید و از انجا پیشتر آمدہ در بنارس رسید بادشاہزادہ داراشکوہ مقدمہ سرکشی و گردن تازی ہر دو برابر در عرض مقدس رسانیدہ تمہیدات و توجیہات بسیار برائے دفع این شورش اعلیٰ حضرت را برین سخن آورد کہ از شاہجہان اباد منہضت فرمودہ در اکبر آباد نزول اجلال فرمائید لہذا در عین استتاد و امراض و طفیان عوارض کہ ہنگام سکون و آرامش بود بستم محرم شانہ بہت اکبر آباد منہضت فرمودند بر آب و میائے جناب برکشتی سوار میشدند و پر وائے برکشتی سے انداختند کہے را کورینش میسر نمی شد عامہ خلافت بر حیات ان حضرت اعتبار نمی کردند تا آنکہ وہم صفر و اکبر آباد

نخل وصول انداختند بادشاہزادہ داراشکوہ کہ دران ایام مدار انتظام امور خلافت
 بر خود گرفتہ بود بعد رسیدن در اکبر آباد در صد و تمان شورش برادران گردیدہ راجہ
 جے سنگہ کچھواہہ را کہ از عمدہ راجہ سائے عظام و رکن رکن سلطنت ابدی الدوام بود با چندی
 امرائے نامدار و خیول بیشمار با و شاہی و فراوان سپاہی از خود و توپ خانہ و سایر اسباب
 مجاولہ بسر کردگی سلطان سلیمان مشکوہ مہین خلعت خود چہارم ربیع الاول سنہ الیہ بر سر
 بادشاہزادہ محمد شجاع تعین نمود سلیمان مشکوہ بعد طے مراحل و قطع منازل در عرصہ بہار
 رسیدہ دو نیم کمر و بے ان طرف بنارس بر کنار دریائے گنگا بمفاصلہ یک و نیم کمرہ
 کہ محمد شجاع دایرہ داشت نزول نمودہ آمادہ پیکار گردید بہت و یکم جمادی الاول
 بہ بہانہ تبدیل منزل و تفریح مکان آوازہ کوچ در دادہ سحر گاہیکہ محمد شجاع خواب الود
 غفلت بود ستویہ صفوف رزم و جہاں نمودہ ناگہان بر لشکر فہیم رنجیت مہیا دحل آتش
 کارزار برانگیخت محمد شجاع کہ بیخبر و نا تجربہ کار بود بانگ آویزش دست از کار و کا
 از دست دادہ خود را در کشتی رسانیدہ رو بفرار بہا و بے انگہ جائے توقف نماید در
 مونگیر رسیدہ تمامی اردو و کارخانجات و دواب و خزانہ و بغارت رفت دور مونگیر
 اقامت نورزیدہ روانہ بنگال گشت و ولایت پٹنہ و مونگیر در تصرف کسان سلیمان
 مشکوہ درآمد و از اتمام کار محمد شجاع با کل خاطر جمع نمودہ جمعی از نوکران محمد شجاع را کہ از ان
 معرکہ مستگیر شدہ بودند بادشاہزادہ داراشکوہ در اکبر آباد طلبدہ شدہ بعد از اہانت
 و تشہیر بقطعید عقوبت نمود و از انجملہ تنے چند بدان گزند نقد زندگی از دست دادند
 در ہمان ایام کہ سلطان سلیمان مشکوہ را بر محمد شجاع فرستادند راجہ حبونت سنگہ را کہ از زبڈ
 راجہائے والا شان و بزمید شوکت و حشمت پیشوائے امرائے عالی مکان بود داخلی
 حضرت اورا مہاراجہ خلاب دادہ رکن سلطنت میدانتند با چندی از راجہائے
 ذی شان و امرائے بلند مکان و خزانہ فراوان و توپ خانہ بیکران بہت و دویم ربیع الاول
 سنہ الیہ بصوب مالوہ رخصت نمود کہ بحفظ قلاع اسخرد و ضبط معاہرہ دریائے زبڈہ
 قیام ورنیدہ سدراہ دکن گردد و قاسم خان را کہ از عمدہ امرائے و داروغہ توپ خانہ
 سرکار عالی حضرت بود بالشکر فراوان فوج جداگانہ کردہ بر سر بادشاہزادہ محمد مراد بخش
 تعین نمودہ مقرر کردند کہ بالفعل مہاراجہ حبونت سنگہ تا مالوہ برود و بعد رسیدن

انجا اگر مصلحت اقتضا نماید قاسم خان بدفع مراد بخش و اخراج او از گجرات متوجه گوردوولا
 کوٹھے بہاراجہ بودہ باشد بقصد بہاراجہ وقاسم خاں بعد قطع منازل وسطے مراحل در
 اوجین کہ دارالایالت صوبہ مالوہ است رسیدند و داراشکوہ اگرچہ ولی عہد صاحب
 مدار امور خلافت بود و حضرت اعلیٰ متوجہ احوال او بودند اما از جانب بادشاہزادہ
 محمد اورنگ زیب خوف و ہراس تمام داشت تہید دفع شورش محمد شجاع و مراد بخش
 بعرض حضرت اعلیٰ رسانیدہ تمامی جنود دکن کہ برکاب بادشاہزادہ محمد اورنگ زیب
 تعینات بودند بموجب فرامین مطاعتہ حضرت اعلیٰ طلب حضور نمود چون بادشاہزادہ
 معزالیہ ہم قلعہ بیجا پور در پیش داشت و آن قلعہ را محاصرہ نمودہ بہاڑوسے شجاعت
 و پایداری و رائے صایب افتاح ان نزدیک رسانیدہ بود ازین کہ عساکر متعینہ درین
 ہم بود بموجب طلب از منصوبہ داراشکوہ روانہ حضور پر نور گردید بالضرورت مقتضائاً
 وقت بعادل خان والی انجا صلح در میان آوردہ و یک کرور روپیہ پیشکش مقرر کردہ
 و معظّم خان را برائے تحصیل وجہ پیشکش گذاشتہ معاودت باورنگ آباد نمود و فتح
 آن قلعہ کہ نزدیک رسیدہ بود از منصوبہ داراشکوہ در پردہ توقفت ماند و غیر از
 معظّم خان و شاہ نواز خان و نجابت خان از اعظم امرادر دکن نماند و مرکز خاطر داراشکوہ
 آن بود کہ چون لشکر ہا در حضور جمع شوند نخستین دفع شورش محمد شجاع و مراد بخش نماید
 بعد ان تمام کار بادشاہزادہ محمد اورنگ زیب کند بہین منصوبہ دکن از لشکر ہا خالی
 گردانید و میخواست کہ ہر گاہ سلطان سلیمان شکوہ کہ بر پنج شجاع رفتہ منظر و منصور شدہ
 معاودت نماید تمامی لشکر کہ ہمراہ دست بہان بہیت مجموعی در اوجین کہ پیشتر بہاراجہ اقامت
 دار و بفرستد لیکن نیدانست مصرع

تقدیر دگر باشد و تدبیر دگر

بالآخر بادشاہزادہ محمد اورنگ زیب از دکن آمدہ اولاً در مالوہ بہاراجہ منسج یافتہ بعد
 ان از نزدیکی اکبر آباد داراشکوہ ہنگامہ رزم آراستہ بزور سر پنجہ اقبال وقت طلوع
 لایزال فیروز مستدگشت و در ابر آباد رسیدہ اعلیٰ حضرت را در گوشہ نشانییدہ خود
 اورنگ آراستے خلافت محمد دید و در سال نہم جلوس عالمگیری حضرت اعلیٰ در قلعہ رک اکبر آباد
 یازدہم رجب سنہ در عمر ہفتاد و ہفت ساگی بلکہ جاوید نشانیستند چنانچہ مفصل

بقلم سوانح نگاری در آید مدت سلطنت اعلیٰ حضرت سی و یک سال و سه ماه و بیست و دو روز

ابو المنظر محی الدین اورنگ زیب عالم گیر بادشاہ خلیف سویم شہاب الدین محمد شاہ بہمان و شاہ پیر چل ساگی ۱۰۹۷ھ سر پرارائے خلافت گشت

چون ارادت قادر پرکمال و خواہش منعم عمیم الافضال اقتضائے آن کرد کہ آفتاب
عالمتاب عالمگیری از مشرق دولت و اقبال طلوع نماید و نسیم بہاری جہان پیرائے
اورنگ زیبی باعستان روزگار ساطرات و مضارت بخشند عالم پیر از فرد دولت جہانش
جوانی از سرگیر دو جہان کہن از عدل و احسانش تجدید تازگی پذیرد لاجرم کارکنان
آسمانے بر وفق تقدیر سجانی امری کہ موجب طلوع کوکب سلطنتش از مطلع دولت و
بسجے کہ باعث سطوع نیر خلافتش از برج اقبال تواند بود و مبصہ شہود جلوہ گر گردانیدند
مصدق این کلام و منطوق این تمہید انکہ ان حضرت در دکن می شنیدند کہ دارا شکوہ
بدین واکین ہندوان بایل مشد و بر ہمتان کہ علمائے مذہب ہنداند و جوگیان ساسیان
کہ در ویشان دین انہا ہستند در صحبت خود راہ دادہ ان مردم را مرشد کامل و ہادی
مطلق میدانند و کتاب ان جماعت را کہ بہ بید مشہور است کتاب آسمانی و خطاب ربانی
و مصحف قدیم میخوانند و در صد و ترجمہ آن شدہ اوقات عزیز را کہ بدل نداد و بدان
شغل صرف می نمایند و اشعار ہندی از خود تصنیف نمودہ آن را تصروف محض می گوید و
بجائے اسم ایزد و تبارک و تعالی اسم ہندی کہ اہل ہند آن را پر تو الہی می نامند و
اسم اعظم میدانند بخط ہندی بر الماس و یاقوت و زمرد و غیر ان نقش کرده در پوشاک
پوشیدہ آن را تبرک تصور می نمایند و از نماز و روزہ و امین مسلمانان انحراف دارد و در نیولا
کہ بسبب بیماری حضرت اعلیٰ را سرو برگ در پر داخت امور چہان بینی نامزدہ او و تیمی
بہام فرمان روای دخیل گردیدہ و در عین ہم بیجا پور کہ تخیر آن نژادیک رسیدہ بود

عساکر متعینہ انا بنجا طلبہ امشنتہ و مقدمات نالایق از طرف آن حضرت بسامع حضرت
اعلی رسانیدہ و عیسی بیگ و کبیل آن حضرت را بے صد و تقصیر در قید کردہ امواش
بضبط در آورد لہذا آن حضرت را حمیت دین مسلمانی و غیرت سلطنت و جہان بانی و
رشک بر ادوی و جوشش نفسانی بران آورد کہ بجزم ملازمت حضرت اعلی روانہ شوند
و در حضور والار سیدہ چند گاہ بملازمت قیام ورزیدہ بان نظام مہام سلطنت
کہ فتوری در ارکان آن راہ یافتہ پر داند و دست تسلط دارا شکوہ کوتاہ ساختہ
حضرت اعلی را از قید استیلای او بر آوردند اگر زیادہ برین استقلال می یابد در
فرمان رواست مطلق العنان می گردد و دین مہنور را رواج میدہد و نیز بخاطر آورد
کہ بادشاہزادہ مراد بخش را ہمراہ خود در حضور حضرت اعلی بردہ استشفاع جرایم
اونمایند بنا برین اندیشہ جہان کشاعزم مہنضت بجانب اکبر آباد مصمم نمودہ شاہزادہ
محمد سلطان را بانجا بت خان و فوجی از بہادران شجاعست مند بطریق منقلا غرہ جامدی الاول
سالنہ مطابق شانزدہم بہمن ماہ آہی روانہ برہان پور نمودند و شاہزادہ محمد معظم را بصوبہ
داری دکن مقرر کردہ شاہزادہ محمد کبیر را کہ در بہان ایام سعادت ولادت یافتہ بود
پانزدگیان سر ادقات دولت و قلعہ دولت آباد گذارشتند و شاہزادہ محمد معظم را برکاب
ظفر آنتاب مقرر نمودہ روز جمعہ دوازدهم جامدی الاول در ساعت ظہر اشاعت
کہ منبع منسج و نصرت تواند بود از خط فیض بنیاد اورنگ آباد نہضت فرمود

منظم

زمانے کہ بانسرخنی یار بود نظر ہائے ظالم سزاوار بود

گران شد بیابیش مرصع رکاب برآمد بچرخ بلند آفتاب

مشور عاطفت بنام بادشاہزادہ محمد مراد بخش قلی فرمودند کہ از گجرات متوجہ مالوا
شود و میر محمد عساکر را کہ بخشی دویم بود و بقطاب عاقل خانی و حراست قلعہ اورنگ آباد
سرافراز فرمودند و مرشد قلیخان را از تغیر میر ضیاء الدین حسین بخلعت دیوانی نوشتند
و بحسب مصلحت معظم خان را کہ بموجب فرمان اعلی حضرت از او اکبر آباد داشت
در فتح اوصطایح نبود قید کردہ در قلعہ دولت آباد گذاشتند و اکثر امرا را باضافت
شاعسب سر ہند از فرسودند بعد قطع مسافت بہت و پنجم جامدی الاول مطابق دہم

اسفندار و عمارات بلده برمان پور نزول اجلال فرمودند و عرضداشتی متضمن بیمار
پرسی و استکشاف احوال بدرگاہ حضرت اعلیٰ ارسال داشتند بانتظار جواب یک ماہ
اقامت ورنہ درین اثنا کے عیسیٰ بیگ وکیل کہ اورا داراشکوہ قید کرده بموجب حکم
حضرت اعلیٰ بعد چند گاہ خلاص منوہ بود و برمان پور رسیدہ بادراک ملازمت
سعادت اندوز گردید و اخبار آزار حضرت اعلیٰ بدت تمام و استقلال داراشکوہ
و آمدن مہاراجہ بالشکر گران در مالوہ گزارش نمود بنا برین عزیمت مستقر الخلفۃ اکبر آباد
بتازگی بخاطر قدسی تسمیم یافت روز جمعہ بست و پنجم جادی الثانی مطابق دویم فروردین
ماہ الہی در زمانیکہ طنطنہ مواعجب ربیع صییت شادمانی در اکثاف گیتی انداخت
و شاہ عالم گیر بہار با افواج از ہار رایت سلطنت بجانب گزارا فراخت تا لشکر
کافر کیش دی را کہ سد راہ طراوت ریاحین بود علف تیغ بیدریغ سازد و تخت گاہ
چمن و دارالملک گلشن را از شرارت خار بدہنا و ناخلفند دو دمان گلستان پردازد
یرفاقت جنود غیبی و جیوشش آسمانی بواسطے توجہ از بلده برمان پور برافراختند

بیت

برائے صواب و بعزم دست باہنگ نصرت کمر بستہ چست
ورین روز اکثر امرا با اٹھائے منصب و خطاب لایق سرانند شدند و از ان
جملہ محمد طاہر خراسانی صوبہ دار خاندیس کہ پیش ازین پایہ وزارت داشت بخطاب
وزیر خانی و سید شاہ محمد بخطاب مرتضیٰ خانی و میر ملک محمد حسین بخطاب بہاوردیانی
و میر ضیاء الدین بہمت خانی و میر ہوشدار بہوشدار خانی و خداجہ عابد بہاوردیانی و
دیگران بخطاب ہائے لایقہ سرافراز شدند چون شاہ نواز خان ہندویشہ ہائے
ناورست از رفاقت رکاب دولت تغزل ورنہ ہمد برمان پور ماندہ بود و در ششم
از کویج برمان پور کہ قریب دہ کروہ منزل بود شاہزادہ و محمد سلطان را بمبہ شیخ میر نواز
ایشان رفتہ شاہ نواز خان را دستگیر کردہ در قلعہ برمان پور بحبس ساختہ سعادت
نمودند و موکب والا از آنجا کوچ بکوچ متوجہ شدہ بر لب دریائے نر بردہ نزول
اقبال نمود عیسیٰ بیگ وکیل کہ بخشی دویم شدہ بود بخطاب سرافراز خانی و خوش
حال بیگ قاقشال قلیج خانی و محمد طاہر داروغہ توپ خانہ صفت شکر خانی دستاوی

نظاما نخلص خانی سر اسرازی یا قتل بعد عبور از دریائے زبده قطع منازل و طے مراحل
 نموده بتاریخ بہتم رجب موضع دیپالپور مورورایات عالی گشت و بہت و یکم و ثنائاً
 راہ کہ از دیپالپور کوچ شدہ بود با و نشانہ زادہ محمد مراد بخش از گجرات آمدہ بدریافت
 ملازمت چہرہ مراد برافروختہ آداب کورنش متقدیم رسانید و نزدیک موضع دہرات
 پور ہفت کروسے از او جین دایوہ شکر فیروزی اثر گر دید ازا نجا کہ خدیو عالم مقتضائاً
 و فور دانش خدا داد نوعی ضبط گذر جائے دریائے زبده و مسالک دکن نمودہ بود
 کہ راجہ جسونت سنگہ و قاسم خان اصلا خبر دکن و نہضت موکب والا از برمان پور
 یابن سمت نداشتند و این ہر دو با اتفاق یک دیگر بدفع مراد بخش ندبیرات مینمودند
 و از او جین کوچ نمودہ متوجہ محار بہ مراد بخش شدند و بہ کروسے کا چرودہ کہ میان
 اینہا و مراد بخش سیزدہ کردہ فاصلہ بود رسیدند چون مراد بخش خبر آمدن راجہ
 و قاسم خان شنید تاب مقاومت در خود ندیدہ عنان تاب گشتہ بخدمت خدیو افاق
 روانہ شدہ در نزدیکی دیپالپور چنانچہ گذارش یافت رسیدہ ملاقات نمود راجہ
 جسونت سنگہ بعد از سہ چہار مقام در نواحی کا چرودہ شنید کہ مراد بخش کوچ نمودہ
 رفت و از نہضت رایات والا بدین سمت اصلاً اطلاع نداشت و در تحقیق احوال
 مراد بخش می بود ہمدین اثنائے از نوشتہ راجہ شیورام خبر عبور رایات عالیات از
 دریائے زبده دریافت نمود و نیز بعضی از نوکران دارا شکوہ از قلعہ و ہار فرار نمودہ
 نزد راجہ جسونت سنگہ رسیدہ از آمدن موکب عالی اطلاع دادند راجہ از استماع
 این معنی متعجب شدہ ازا نجا کوچ کردہ روانہ شد و در برابر دہرات پور بقاصد یک کردہ
 فرود آمدہ اما دہ پیکار کردیدہ

در بیان جنگ خدیو افاق بہ راجہ جسونت سنگہ و فتح ہندوستان

خدیو عالم نظر بر آنکہ گر در زم بر اینکجہ نشود و خون مسلمانان ریختہ نگردد کب جائے
 نامی برہمن کہ ہمیدہ و دانائے وقت بود نزد راجہ جسونت سنگہ فرستادہ پیغام نمودند
 کہ ما را جنگ عزم نیست از نوے ملازمت حضرت اعلیٰ داریم النسب آنست کہ آمدہ
 ملازمت نماید والا از ماہ بر خیزد راجہ این معنی قبول نہ کردہ کب جائے راخصت نمود

و قرار بر جنگ داد چون کب راسے آمدہ این معنی بعرض رسانید عرق غیرت بادشاہانہ
 بجرک آمد و آتش قہر خسروانہ زبانہ زدہ تنبید و گوشتال ان بدسگالی در کیش مردی و
 دین قیمت واجب دانستہ روز جمعہ بست و دویم رجب مطابق ہفتنم اردی بہشت
 ہنگام صبح کہ بادشاہ عالمگیر مہر بر اورنگ چارم سپہر بقصد انتقام مہندومی شب
 تیرہ روز تیغ طلست سوز از نیام کشیدہ لشکر کافر کیش ظلام را انہدام داد و خدیو
 افاق ہتسوی صفوف جدال و آرایش افواج اقبال و ارکستن فیلان کوه سفکوه و
 پیش بردن توپ خانہ و نواختن کوس جنگ و افراختن لواسے رزم فرمان دادہ مانند
 مہرتابان فیل سوارہ متوجہ پیکار شدند و افواج میمنہ و میسرہ و ہراول و چن اول
 و قول و آتش و طرح مقرر کردہ جائے نصب نمودند راجہ ہسوت سنگہ چون
 اہتر از موکب ظفر طراز مشنید لشکر عب و ہراس و جنود خوف و اضطراب پر
 شہرستان خاطرش غالب آمد و کیل خود را بکلازمت اقدس فرستادہ اظہار عجز و
 نیاز نمودہ التماس کرد کہ مراد اعیہ رزم و پیکار نیست عزم ملازمت دارم حکم شد کہ
 چون بفرخی سوار شدہ ایم توقف معنی نداد و اگر گفتار او فروغے از صدقہ دارد از
 لشکر خود جدا شدہ تنہا نزد نجابت خان بیاید خان مشارالیه اورا بلازمت والا
 خواہد آورد و ہمارا جہ این معنی قبول نکرده چیزے جواب نداد و نفرستاد و آمادہ
 جنگ گردید پنج ہشتم گہری روز برآمدہ از طرفین توپ و بان و تفنگ انداختند و
 ہنگام پیکار گرم گردید نظم

بلا آتش فتنہ آرا کرد تیز تو گوئے پدیدار شدہ رستمیر
 چنان تیغ کین را مشد آتش بلند کہ حستی ز جا جو ہر شش چون سپند
 دین اثنائے مکنہ سنگہ مادہ و رتن سنگہ را ہتورہ ویال واس جہان وار جن گود و دیگر
 راجپوتان مہورانہ از جانب ہمارا جہ دست از جان مشتہ جلو ریزہ بر توپخانہ سرکار والا
 آمدہ بجنگ پرداختند بیت

ہمہ جاہل و سرکش و جنگ جو چو شمشیر آہن دل و سخت رو
 مرشد قلی خان دیوان سرکار علی باراجپوتان جنگ مردانہ نمودہ درجہ شہادت یافت
 و ذولفقار خان زخمی گشت را چپوتان از وقوع این حال دلیر و خیرہ شدہ از

توپ خانه گذشتند بر هر اول موکب والارنجیتند و جمعی دیگر به کوکب را چپوتان
رسیده جنگ عظیم نمودند اگر چه جنود را چپوتان از کثرت و اهنوسه یاد از تراکم افواج
سحاب می داد لیکن تیغ آتش بار مجاهدین لشکر منصور کا البرق خالقت مینمود و شاهزاده محمد سلطان
و نجابت خان و سایر بهادران هر اول از حمله را چپوتان از جانزفته پاسکے ثبات محکم کرده
جنگ مروانه نمودند نظم

شدهی تیر چون سوکے هند مروان همه صندل جبهه کردی نشان

زبس بهر دین فستخ در کار بود زدی بر هانجا که ز نار بود

درین وقت کیشخ میر یا جمعی از بهادران طرح دست راست و صفت شکن خان از
طرح دست چپ و سر ارضی خان از آلتش بر سر را چپوتان ریخته کوششهاکے مروانه بتقدیم
رسانیدند و تدیو افاق از مشاهد تزدوات نمایان بهادران جانستان و دلیری و دلاوری
را چپوتان بدولت و سعادت خود بکوک مبارزان جهاد نشان متوجه شدند حتی که قول مبارک
بهر اول قرین شده بار چپوتان کوشش و کشش و قتال و جدال عظیم روداد بضر بشمشیر و
سنان این جماعت ابریشان و متفرق ساختند و بسیاری را از هو د بر خاک پلاک
انداختند نظم

زبس را چپوتان به پیکار و جنگ گذشتند از جان بتاموس فنگ

قدا انقدر کشته در کارزار که شد بسته راه گریز سوار

ز تیغ جهاد آتشی بر سر وخت کزان هندوی جنگ جو زنده سوخت

وران عرصه کارزار آن قدر خون بهادران ریخته شد که تا ابد سبز ان خاک لاله گون روید و آن
قدر پشته از کشته گردید که زارغ و زغن انواوی تا قیامت طعمه از جائے دیگر برائے خود بخورد
از بسکه سرازتن بهادران جدا کرده دم تیغ جهاد کندے پذیرفت و از بسکه پیغام فنا بگوش مردان
رسانید زبان خنجر از کار رفت نظم

وران کینه جوئی زبس طعن بضر زکار خود افتاد آلات حرب

پو تیر شکسته کمان شد ز دست زره پاره شد چون گریبان مست

درین گیر و دار بلا و کارزار مروان از زکند سنگه باده و سجان سنگه سیو و بیو ورتن سنگه را تهور

دارجن سنگ گور و دیال واس جہالا و موہن سنگ ہا وہ کہ متہورانہ و ولیرانہ آمدہ جنگ می نمودند
 و از سرداران و عمدہ سائے ان لشکر بودند سردار جیب فنا کشیدند و جمعی کثیر و فرقه انہوہ ہمراہ
 انہا سالک مسالک عدم شدند در ان وقت قیامت نشان از مشاہدہ سطوت و جلال مویکب
 والا راجہ رائے سنگ سپوویہ و راجہ سجان سنگ چند رات و دیگر مردم از لشکر مہاراجہ
 جدا شدہ باخیل و حشم و طبیل و علم بجانب اوطان خود ہاروان شدند مقارن این حال باد ہزار
 مرا و بخش از جانب بزنگارہ ہنگاہ مہاراجہ ریختہ بغارت و تاراج پرداخت و این معنی باعث
 تزلزل در ارکان لشکر مخالف گردید و مہاراجہ با وجود این ہمہ شوکت و حشمت و دعویے
 تہور و جلالت از مشاہدہ این حال نیروی اقبال بے زوال خدیو عدو مال تاب نیادہ

غار فرار بر خود پسندیدہ راہ جو دہپور مسکن خود پیش گرفت پلیت
 چنان بیم ناک و ہراسان گریخت کہ ز نارا از گران گسیخت

بعد آن قاسم خان و دیگر امرانیز رو بفرار نہادند و مجموعہ توپ خانہ و خزانہ و فیضان و اسپان
 و اسباب و اشیائے انہا بقید ضبط و تصرف اولیائے دولت قاہرہ درآمد و متاعی
 اموال و سامان و خیام ہنگاہ مخالفان تاراج بہا در ان ظفر نشان گردید نظم

دیران چو فارغ نہیجا شدند
 ز دشمن کسے بخت گریار داشت
 بدست اندر آمد بے پا و پا
 بہ بند آمد از ہر طرف فیل مست
 بتاراج ہنگاہ اعدا شدند
 ہمین سر بدر برد و سامان گذاشت
 ز خون جملہ ما دست و پا در حنا
 چوستی کہ افتد عسس را بدست

القصہ انجمن لشکر گران و حشم بے پایان کہ راجہ سائے عظیم الشان و عمدہ سائے جلالت نشان
 باتو پچانہ فراوان و سامان بیکران و فیضان کوہ توان و سایر اسباب و ادوات پیکار فراہم آمدہ
 بودند از صلابت ہماہبت خدیو گہبان مانند انہوہ حیوان کہ از حملہ شیرازیان گریزان گردید
 بسان تراکم سحاب کہ از یورش باد پریشان شود منہزم شدہ پریشان و متفرق شدند و فتحی
 نمایان کہ از طراز فتوحات آسمانی و عنوان ظفر تاجات پاستانی تواند شد نصیب اولیائے
 دولت قاہرہ گردید و قریب شش ہزار کس از کشتگان رزمگاہ بموجب حکم والا بشمار
 درآمدند و از کشتگان نیم جان حسابی نیست جائے کہ باز بلند پر واز بال کشاگرد و کبوتر خیری
 را بہو اور آمدن پنچہ اجل رسیدنت و گاہے کہ شیر و لیر بقصد تخیل خیر بر خیزد و رواہ

مستندی بار و بر گشتن از خون خویش دست شستن است نظم
 کبوتر که پهلوی زد با عقاب   بقصد سر خویش در او شتاب
 شغال از کند پنجه با نره شیر   سر بخت خورا در او بریز
 بچاسی که شیران بر اند چنگ   چه یارای رویه که ایستد بچنگ
 کجا صغوه را این میسر شود   که با باز و شاهین برابر شود
 تند و سکه که بر من سر اید زمان   بنخیر شاهینش آید گمان

القصه بعد ظهور نسخ و نصرت خدیو افاق حکم بر تو اختن شاد دیا نه فرمودند و امر چلیب القدر
 بصدور پیوست که از لشکر منصوره بچکس تقاب مہارا چه مقهور نکند ہما کس بجا و مقام
 خود استاده باشند و ان حضرت شکرانہ عنایت الہی بجا آوردند و نماز ظہر با جماعتہ در ریگاہ
 او کردند و بادشاہزادہ مراد بخش در حضور مقدس رسیدہ کورنشاد تہنیت بجا آوردتا
 اخر روز ہما بجا بسر بردہ بعد از نماز مغرب در دو تخانہ والا نزول اقبال فرمودند و بادشاہزادہ
 مراد بخش را بجلدوی ترددات نمایان و محاربات بے پایان پانزدہ ہزار اشرفی و چہار زنجیر
 قیل مسمت مرحمت گشت و شامزادہ محمد سلطان باضافہ پنہزاری ذات و پنہزار سوار
 کہ اصل و اضافہ پانزدہ ہزار می دہ ہزار شود سر ہند از گشت و نجابت خان ولد شامخ
 میرزا بختاب خانخانان بہادر سپہ سالار و یک لک روپیہ انعام سر بلند شد و میرضی اللہ
 حسین کہ خطاب ہست خانی داشت باسلام خانی سر بر افراخت و ملتقت خان بختاب
 اعظم خانی و بخدمت دیوانی پایہ برافزود و اسمعیل خویشگی بختاب جان نثار خانی و محمد بیگ
 خویشگی بختاب دیندار خانی و دیگر امرایان بقدر درجات خود ہر یک باضافہ مناصب
 و انعامات سر بلند شدند و روز دویم طاہر بلدہ اوچین نیم سہراوقات اقبال گشت
 و سہ روز در ان مکان مقام فرمودند پس از نظم و نسق امور ممالک و بند و بست مہام سپاہ
 بست ہفتم رجب بجانب اکبر آباد کوچ فرمودہ منزل بمنزل قطع مراحل وسطے منازل
 نمودند

در بیان حکم احوال و اشکوه

پیش از آنکہ اخبار شکست راجہ جہونت سنگ برسد بحضرت اعلیٰ فی الجملہ فرستہ از بیماریا

رودادہ بود چون ایام تابستان در رسید اطبا در موسم گرما ہوائے شاہجہان اباد نسبت
 باکبر اباد ہوائے ان حضرت بہتر تجویز کردند و نیصورت حضرت اعلیٰ بر خلاف مرضی
 دارا شکوہ بتاریخ ہیزو ہم رجب کہ بست و دویم ان ماہ راجہ جہونت سنگہ در عالی
 او جین شکست خوردہ از اکبر اباد متوجہ شاہجہان اباد شدند دویم شعبان کہ ساحت بلوچ
 پور مجیم خیمام اجلال بود حقیقت شکست و انہزام راجہ جہونت سنگہ و آمدن خدیو افاق
 و مراد بخش بجزم حضور والا بعرض حضرت اعلیٰ رسید بحسب استدعائے دارا شکوہ
 از بلوچ پور مراجعت فرمودہ ہم شعبان باکبر اباد نزول اجلال فرمودند دارا شکوہ بجمع
 لشکر و سرانجام اسباب پیکار پر داخستہ تمامی امرایان کہ در حضور بودند و منصب داران
 بادشاہی کہ طلبیدن انہا از صوبجات و فوجداری و مجال جاگیر مکن بود بجناب خلافت
 طلبداشتہ در استالت خواطر و تسخیر قلوب ہر کدام کوشید و در اندک فرصت از امرای
 غلبہ سلطنت و سپاہ قدیم و جدید خود و قریب شصت ہزار سوار فراہم آورد و از اسلحہ
 و ادوات توپخانہ و قورخانہ و خزائن بادشاہی چند انکہ خواست گرفتہ بر لشکریان متمت
 نمود **نظم**

ز بیدارنگی در دماغش فتا و   ہوائے کہ داد آفرش سر سباد
 سرش را کہ سودائے افسر گرفت   در گنج بکشا و لشکر گرفت
 بجمع سپہ زر پریشان نمود   پریشانی خویش اسان نمود

و محمد امین خان خلت معظم خان را کہ خرنجشی حضور حضرت اعلیٰ بود تہمت انکہ معظم خان بصلاح
 خویش خود را و رکن مجوس خدیو افاق کنا نیدہ در حضور ز رسیدہ در قید نگاہداشت
 و پس از سہ روز کہ بیگناہی او ب حضرت اعلیٰ ظاہر گشت او را از قید خلاص فرمودند و
 حضرت اعلیٰ کہ دارا شکوہ را ہر چند از لشکر کشی و نبرد آزمائی منع می کردند می فرمودند
 کہ فرزندان من ہستند از آمدن شان بلا زمت حضور چہ مصنا یقہ از انجا کہ روز اوبار
 دارا شکوہ در رسیدہ بود نصائح ارجمند حضرت اعلیٰ بسمع رضائی شنیدہ است
 چو بخت بد کسی را پیش آید   کند کاسے کہ کردن را نشاید

شانز و ہم شعبان مطابق سلخ اردی بہشت ماہ الہی غلیل احمد خان و قباد خان و امام قلی
 و نوری بیگ و نام سنگہ ماہتور از بندہائے بادشاہی و داؤد خان و عسکری خان

و جمعی از نوکران خود را بر سر منقلات تعیین نمود که در دوهول پور رسیدند و گزرائے دریائے چنبل مضبوط کردند و خود نیز با سپهر مشکوه پسر کبیر خود و سایر عساکر بادشاهی و نوکران خویش بست پنجم شعبان از اکبر آباد برآمده به پنج منزل در دوهول پور رسیدند و بدلا لیت زمینداران آن مرز بوم مضبوط گزرائے چنبل هر جا که منطه پایاب بود می پرداخت و انتظار آمدن سیدان مشکوه خلعت بزرگ خود که بموجب طلب او پس از اتمام کار محمد شجاع بتعمیل می آمد داشته چند روز بدفع الوقت می گذرانید و ازین غافل بود که آنکس را که تا میسر نبود و الهی و عبیش توفیق ایزدی یا ور بود و معاون باشد کوه و دریا سدر را هوش نمیتواند شد.

در بیان محاربه خدیو گیهان با داراشکوه و لوائے فتح بر افراختن

چون ناظم کارگاه قضا و متکفلان کارخانه تقدیر در روز انزل اورنگ خلافت و بهمانداری برائے آن حضرت که تفاوت نام تامی بر این معنی ویلی است قاطع و حجتی است ساطع ترتیب داده و تا این زمان با مانت نگاها داشته انتظار می بردند که با وائے و دعوت سبکدوش شوند و درینولا وقت آن در رسیدند که بجلوس مقدس زینت یا بد اسباب ظهور این امر بمنصه شهود جلوه گر گردید مصداق این مقال آنکه آن حضرت بعد نهضت از او حین به بست و هشت کویج و سه مقام بست و هشت شعبان در حد و گویا رتزل اجلال فرمودند و اندیشه عبور از آب چنبل داشتند چون تمامی معابر و مضبوط کسان داراشکوه بود عبور از آن دریائے باسانی متصور نبود و درینوقت حضرت را تمهیدات سببانی با آنکه گردید یعنی زمینداری از آن حد و گذر میهد و ریه بست کرده گویا رتزل دست را صوت نشان او که قابل عبور عساکر اقبال است و داراشکوه تا حال مضبوط آن نه پرداخته آن حضرت با استماع این مژده خوشوقت شدند نهایت خان خانانان و صف شکنان و ذوالنقار و ان را با توپخانه تعیین فرمودند که از آن گذر و دریائے چنبل بگذرند نام برده با شبگیر کرده بجناب استعجال قطع مسافت نموده صباح آن که سلخ شعبان بود بے نزاحت احدی آنان گذر عبور نمودند و خاقان زمان نیز از گویا رتزل کویج کرده بد و منزلی سٹے مسافت کرده غره رمضان المبارک از گذر مسطور عبور فرمودند و داراشکوه از خبر عبور

موکب والا باین چستی و چالاکی از آب مرقوم که فوق تصور او بود متعجب شده در بجه حیرت
 فرورفت و باولی خایت و خاطر اندیشه تاگ از دهنول پور متوجه مقابله گردیده به ترتیب
 صفوف پر و اخت حضرت اعلی درین وقت نیز فرامین نصایح در ماده عدم جنگ
 و انداختن طرح مدارا بدارا شکوه نوشته با وجود بقیه کوفت و ضعف بدنی بقصد اطلاق
 نایره جبال در عین شدت گراما خواستند که از راه دریاتشریف برده سد باب کارزار
 شوند باین عزم صواب پیشخانه بیرون بر آوردند لیکن دارا شکوه این معنی را قبول نکرد
 و در تاخیر و تعویق عزیمت همایون کوشید و باز تکاب مجادله استیصال مینمود و از آنجا که وقت
 ان رسیده بود که خورشید جهان افروز عالم گیری از افق دولت طلوع نماید و کوکب
 بخت سوز دارا شکوهی در مهبوط بیدولتی فرورد چگونه امور مصلحت امیز بسع رضای
 دارا شکوه برسد و چه طور برسلک خیر و صواب ره سپار گردد و الفقه خاقان زمان
 پس از عبور دریائے چنبل بجهت اسودگی سپاه که مسافت بعید طے کرده بودند
 دور از مقام کردند چون اخبار آمدن دارا شکوه بعرض رسید بکویچ متواتر ششم
 رمضان المبارک در عرصه موضع را چپور^ن ده کرده و همه اکبر آباد بقاصله یک ونیم گز
 از لشکر گاه دارا شکوه نزول اقبال فرمودند دارا شکوه در همین روز بعد اطلاع وصول
 موکب والا ترتیب صفوف نموده از بنگاه خویش قدری پیش آمده بیال بسته
 ایستاد و تمام ان روز با افواج خود که همه مسلح بودند در هوای سوزان دران میدان
 شعله خیز بربرده لشکریان را تغذیه عظیم کرد چون لشکر دارا شکوه سایه پرورد و سایش
 دوست بود جمعی کثیر از غلبه گراما و فرط تشنگی و قلت آب پیانه هستی پر کردند و
 هنگام غروب آفتاب که شام اوبارش نزدیک رسیده بود رخ از عرصه مقابله بر تافته
 بنزل لگه معاودت نمود دران شب سپهراران لشکر منصور لوازم احتیاط و خبرداری
 بتقدیم رسانیده دیده بخت و دولت بخواب غفلت نبرده تا سحر گاه لهتید افواج
 ارای و معرکه پیرای مینمودند و منتظر طلوع صبح سعادت و نصرت و اقبال می بودند
 صبحگاه که هفتم رمضان المبارک مطابق بستم خورد و ادماه الهی بوده باشد به ترتیب
 صفوف پر و اخته توپ خانه و میدان مست بجائے و مکان مناسب ایستاده نمودند

شاهزاده محمد سلطان و نجابت خان خانخانان با امرائے دیگر ہراول و ذوالفقار خان
وصف شکن خان کہ توپ خانہ باہتمام او بود پیش ہراول مقرر گشت و سرداری برنغار
بنام شاہزادہ محمد اعظم قرار یافتہ سپاہ و حشم ایشان را باسلام خان و اعظم خان و
دیگر نامداران انتظام پذیرفت و بادشاہزادہ محمد مراد بخش با مردم خویش برنغار صف
ارگشت و پیش میرد رسید میر با فوجے از میانان کار طلب بسر داری التمش معین گردید
و بہادر خان با جمعی از بہادران طرح دست راست نصب گشت و خان دوران
با فوجے از دلیران نامدار طرح دست چپ تعیین شدند و خواجہ عبدالسد خان بقرآ
قصد یافت و خدیو گہبان بفر فریدونی و حشمت جمشیدی معہ شاہزادہ محمد اعظم بر میل کوه
شکوہ سوار شدہ زینت افزو ز قول شدند و جمعی از امرائے نامدار بر کاب و دولت
سعادت پذیرفتہ بتوزکی کہ دیدہ روزگار در بیچ معارک کارزار از بادشاہان والا افتدا
ندیدہ و سپہ سالار انجم مواکب کواکب با این ترتیب دار استگی میدان فلک کشیدہ
لوائے عزیمت در میدان نہر دافراشتند و ازین طرف دارا شکوہ نیز بہ ترتیب
افواج پرداختہ توپخانہ خود را بسر داری بر قنداز خان بجانب دست راست و توپخانہ
بادشاہی بسر داری حسین بیگ خان دست چپ در پیش صف لشکر جادادہ و رائے
ستر سال مادہ را کہ از عمدہ را جہائے بمزید شجاعت و دلاوری امتیاز داشت ثبات
قدم و استقلال او در معارک نزد مسلمین و راجپوت مسلم الثبوت بود معہ داد و خان
قریشی و عسکر خان بخشی و اکثر از راجپوتان ہراول مقرر گشت و خلیل اسد خان میر بخشی بادشاہی
معہ میر میران خلف خود و ابراہیم خان خلف علی مردان خان با اسمعیل بیگ اسحاق بیگ
برادرانش و دیگر امرائے برنغار جایافت و سلطان سپہر شکوہ و رستم خان بہادر
فیروز جنگ کہ از اعظم امر او بود و قاسم خان و دیگر بندہ رائے بادشاہی برنغار انتظام یافت
و کنور رام سنگد و کیرت سنگد پسران راجہ سجے سنگد و دیگر راجپوتان التمش مقرر شدند
و مینہ و پیرہ و مین و بیار با امرایان نامدار مقرر کردہ دارا شکوہ خود با چندی از نامداران
در قول قرار گرفت و در نصف النہار نخست از طرفین بانداختن بان و توپ و تفنگ
تیران جنگ افروختہ گشت ہوا از ابر دو دتیرہ و چشم عالیان از کثرت دخان خیرہ
شد و از او از عنف گوش فلک اگندہ و زہرہ شیر دلان پراگندہ گردید توپ کوه شکن

بقصد جانها فروشیدن آغاز نهاد و زلزله در زمین وزمان انداخت و تفنگ از دروین
 جانگزاسکے بنیاد کرد و تیر شهاب سان جانها بید دوخت و گولہ بندوق مانند زلزله بہار
 برفرق مخالفان ریخت رفتہ رفتہ کار بٹھیسیر و تیر در رسید از جرنغار دارا شکوہ کہ
 مرداران سپہر شکوہ بود رستم خان بہادر روبرو سے توپ خانہ آمدہ جنگ مردانہ نمود
 ناگہان فیل مست رستم خان بہادر کہ دلیرانہ می آمد بضر ب بان از پادرام و نیز از صدہ
 توپ و تفنگ بسیاری از ہمراہیان رستم خان بر خاک ہلاک افتادند رستم خان چون
 دید کہ روبرو سے توپ خانہ کار پیش نمیرود از ان طرف عنان تاب گشتہ بسمت برانغار
 بفرج بہادر خان کہ طرح دست راست بود رسیدہ بجنگ و پیکار پر داخت بہادر خان
 زخمی گشت و دفع ان از بہادر خان صورت نہ بست نزدیک بود کہ پاسکے ثبات اول بفرود
 درین اثناکے اسلام خان و از طرف دیگر کشیح میر رسیدہ داو مردانگی دادند و خاک
 معرکہ بخون بسیاری از مردم لالہ گون کردند و درین اویزش رستم خان بہادر ہدف تیر قضا
 گشت و سپہر شکوہ از دیدن این حال روبرو بہار شاہ و اساشکوہ کہ از قواعد پیکار و قوانین
 کارنار و مراسم رزم آزمائے و لوازم سپہر اسکے بہرہ نہ داشت بعد از تیز جلو سے
 سپہر شکوہ خود نیز متعاقب او بسرعت آمدہ روبرو سے توپ خانہ و ہر اول لشکر منصور
 روان شدہ از توپ خانہ خود گذشت و از خوف آسیب توپ و تفنگ موکب والا
 در اضطراب افتاد و تاب ثبات نیاوردہ و از ان طرف منحرف شدہ بجانب دست راست
 خود میل نمود و ہر اول لشکر دارا شکوہ با فوج مراد بخش روبرو شدہ خلیل احمد خان نیز
 حملہ آوردہ دست جرات بجنگ کشود درین اویزش چند زخم نیز بر مراد بخش رسید
 و از حملہ راجپوتان اندک عقب رفت خدیو افاق نظر برین حالت نمودہ روسے فیل
 سواری مبارک بسمت دارا شکوہ گردانیدند درین اثنا راجپوتان ہتور منٹش کہ مراد بخش
 را ہر بہت دادہ بودند رخس جلاوت برانگیختہ بر قلب موکب ظفر پیرا تاختند و جنگ
 عظیم در پیوست کہ چرخ بیدا گر از فتنہ ساز یہائے خود اندیشید و از صدمات
 بہادران چون بید بر خود لرزید و شہسوار فلک یعنی نور شید عالم افروز بسمت الاس
 رسیدہ از نیم اشوب ان نبرد نقل و تامل در زیدہ نظر ارگی تا شائے رزم
 بود نظم

زبیداد تیغ جدائی فنگن   سر از تن جدا ماند و تن از کفن
دو شمشیر هر گاه می شد علم   چو مقراض میید و خست تیرش بهم
جدا باز ره دست با سوسو   چو دایمی که یک پائے افتد درو
شد از تیغ بیداد و یک نفس   بری مرغ از روح این نه نفس

مرتضی خان و ذوالفقار خان و دیندار خان ترو دات مردانه بظهور رسانیده زخمی شدند
اگرچه ملازمان رکاب خدیو گیهان چققلش پائے بہا و رانہ نمودہ داد مردانگی دادند و کارنامہ
مبارزت و رزم از مای بر طاق بلند ہنادند لیکن را چہوتان جلادت منش مردانگی پائے
عظیم و سپاہ گری غریب بوقوع آوردند چنانچہ پائے ستر سال ہادہ و راجہ رام سنگہ
را تہور و دیگران ہیا پیردی جرات و دلاوری بقول ہمایون نزدیک رسیدہ ترو دات
رستمانہ نمودہ رہ نورد ملک عدم شدند خصوص راجہ رام سنگہ را تہور کہ بہ رولہ مشہور
بود از ہمہ تقدیم نمودہ خود را بفیل سواری مبارک رسانیدہ آثار تہور و جلادت بظہور
آوردند و افاق تماشا پائے جرات او مشاہدہ فرمودہ ملازمان رکاب سعادت را از قصد
ہلاک او منع نمودند لیکن بہادران عقیدت منش نظر بر جرات او ضبط خود نتوانستند
کرد و ان بے باک را بشمشیر ہمت از پا در آوردند **پیت**

چہ پروانہ خود را ز ند بر چہراغ   نیرد چراغ او ہمیسہ دیدارغ
داراشکوہ از مشاہدہ این حال و اطلاع برگشتہ شدن رستم خان و پائے ستر سال ہادہ
وراجہ رام سنگہ را تہور کہ اعتضاد قوی و استظہار مطلق او بودند ترو دگشت و از فرط غم
کمرش بشکست درین اثنا پائے محمد صالح الخاطب بوزیر خان کہ دیوان او بود ویوسف خان
ہراورد لیر خان کہ در تہجاعت و مردانگی ہمسرد لیر خان بود و سیدنا ہر بار ہسہ و اسمعیل بیگ
و اسحاق بیگ پسران علی مردانخان شربت ہلاک چشیدند و مقارنات این حال چند بان
متواتر از توپ خانہ رکاب ہمایون نزدیک داراشکوہ رسید مانند ویو رجیم کہ از شہاب
خاقب ہیم خرد بردل و داراشکوہ ہراس و خوف مستولی گردید و از غایت بیدلی از فیل
خرو د آمدہ بے سلاح و بیاق پا بر مہنہ بر اسپ سوار شد ازین حرکت و اضطراب بے
ہنگام کہ از داراشکوہ بوقوع آمد لشکریانش دل از دست دادہ پراگن ہ و پیریشان

شدند و راه فرار پیوند و درین اثنا یکے از خدمت گاران نزدیکی او که ترکش بر میانش سے بست ہفت تیر قضا گشتہ از پا درآمد و ارامشکوہ چون بہرہ از شجاعت و مردانگی نداشت از مشاہدہ این حال بیش ازین تاب مقاومت نیاوردہ بگام ناکامی معہ سپہر شکوہ راہ قرار پیش گرفت و منہیان اقبال در طرفۃ العین این مژدہ فرح افزا بعرض حضرت خدیو افاق رسانیدند و مہشتران بخت و دولت نوید نصرت و فیروزی بگوش خیر اندیشان انداختند صدائے کوس فشخ و فیروزی باوج اسمان رسید و مژدہ مبارک باد از زبان اولیائے دولت برآمد ہنوز تیغ بہادران فیروزی منش از خون اعدا کہ در او چین و داد بود رنگ الود و جراحت مجروحان عرصہ و غابالت پیام نیامدہ کہ این نمایان فتح از تمدیدات ایزدی بتازگی بمنصہ ظہور رسید **بیت**

قرین شد بہم این دو فتح قریب چون نصر من المد فشخ قریب

حکم مقدس بظہور پیوست کہ احدی از لشکر منصور تکامشی جماعت مقہور نکند از عرصہ رزم گاہ تا اکبر آباد کہ وہ کہ وہ مسافت بود کہ بختگان شاکر غنیم در ہر گام از زخمہائے کاری و جراحت ہائے سخت و فرط حرارت و غلبہ تشنگی فوج جا بجافت اوہ جان بجان افرین دادند و اکثر سے در شہر رسیدہ از شہر بند جیات راہ عدم پیوند و بکست قادر مطلق در چین نبرد مروانہ امرائے ایشان و راہ ہائے ربیع المکان کہ ہر یک صاحب طبل و علم و مالک خیل و حشم بودند و ہزاران ہزار مردم دیگر از طرف مخالف ہر قاک ہلاک افتادند و لشکر خدیو گہان بپیر از اعظم خان کہ بعد فشخ از غلبہ حدت ہوا قالب تہی کہ دہوی بیگ المخاطب بہ سزاوار خان و ہادی و داخان رسید و ناوار خان دیگر کسے بکار نیامد و اسیب زخم تیر غیر از بہادر خان و ذوالفقار خان و تقضی خان و ویندار خان و عزت بیگ و محمد صادق بدیگر سے از عمدہ رسید المقصدہ و ارامشکوہ پس از انہزام از غایت رعب و ہراس چون سیما بے قرآگشتہ با پسر خود و چندی از نوکران بوقت شام کہ روز بخت و دولت اورا شام او ہا رسیدہ بود با کبر آباد آمدہ بمنزل خویش کہ سعادت و اقبال از ان رخت بستہ بود درآمد و از فرط نجابت و افعال در انرا بروئے آشنا و بیگانہ بر بست و از کمال شرمساری بلازمت حضرت اعلیٰ نیز ز رفت و سہ پاس شب در نہایت بیم و ہراس در انجا بپروستاد و مہابت حضرت خدیو جہان انچنان بر و لش مستولی گشت کہ از سایہ خود می ترسید

وازور و دیوار دہشت داشت و پیش ازین در انجا صلاح اقامت ندیده او آخر شب
برآمدہ بجانب شاہجہان اباد روان شد و زوجہ خود با بعضی از پر و گیان و سپہر شکوہ را
ہمراہ گرفت و برخی از جوامہر و مرصع الات و پارہ اشرفی کہ در ان سر اسبگی واضطراب
دست قدرتش بران رسید ہمراہ برداشت در ان وقت ہنگی دوازوہ سوار ہمراہش بود
چون لشکر او شکستہ و انتظام سپاہ او گسستہ و اکثری زخمی و بسیاری از شدت
گرمای تاب بودند و مراکب و دواب و خیمہ و ہر تال ہر کدام بتاراج رفتہ بود و ہیکس را
احتمال نبود کہ باین زودی رو بفرار خواہد نہاد در ان شب احدی رفاقت نکرد صبح ان
پارہ مردم بقدر ما بحتاج سر انجام نمودہ باور رسیدند و در سہ روز پنہزار سوار ملحق گردید و
بعضی کارخانجات نیز با و پیوست و اکثر نوکران قدیم و جدیدش جدا سے گزیدہ بدرگاہ
خد یو گیہان رسید ہ بتنا صب مناسب سراز شدند و اکثر خزائن و جوامہر مرصع الات
و کارخانجات و فیضان و اسپان و سایر اسباب شوکت و تجلشن در اکسہ باد
ماند **منظوم**

زر و سیر و مالش بنا چار ماند   چمن بے خس و گنج بے مار ماند
از و دولت عاریت تافت رو   فلک دادہ خویش گرفت ازو

خد یو فیروز بخت بعد از فتح و نصرت سپاس بمقیاس بدرگاہ خد یو حقیقی بجا آوردہ باریگی
و تو زک تمام دہ خیمہ دارا مشکوہ آمدہ شرف نزول ارزانی داشتند و تار سیدن
ارو وے معلی و افراختہ شدن دولتخانہ والا در انجا بسر بردند و تفقدات و مراحم بحال
با و شاہزادہ محمدا و بخش مبدول و اسطنتہ بچرب زبانی و لطف و نوازش مرحم جراحہ
ہے او فرمودند و جراحان و اطبا بعالجہ او گماشتند و انچنین دیگر زخمیان عساکر منصور
را بر حمت خسروانہ مرہم بخشیدند و کشتگان و شہیدان را نوازش فرمودہ از خاک
برداشتند و بنجاک سپردند و جمعی سا کہ درین نبر و مردان ما مصدر ترددات نمایان شدہ
بودند و ارادت و عقیدت انہا بر پیشگاہ ضمیر والا جلوہ ظہور نمودہ بود بشرایت عوطف
با و شاہانہ نواختند و روز دیگر از ان سہ منزل نہضت فرمودہ در عمارات سموگر بر لب
اب جنان نزول فرمودند و ازین منزل عرضداشت مشتمل بر صورت ہاں و اعتنا و وقوع
صفت ارای بخدمت حضرت اعلیٰ ارسال داشتند و درین مکان محمد امین خان

خلف معظم خان بلازمت رسیدہ باضافہ ہزاری ذات و ہزار سوار کہ از اصل و اصنافہ
 چہار ہزاری و سہ ہزار سوار بودہ باشد سراسر افزا شد و روز دیگر امر سعادت اندوز
 شدند و وہم رمضان المبارک ساحت باغ نور منزل کہ باغ دہرہ مشہور و نزدیک کبریا
 واقعہ است نزول اجلال فرمودند حضرت اعلیٰ برعاشیہ عرضداشتت جواب بخط مبارک
 نوشتہ بایک قبضہ شمشیر موسوم بعالم گیر مصحوب فاضل خان میر سامان فرستادند اگاہ دلان
 ہوشیار خرام از ان شمشیر تقاؤل بر عالم گیری نمودہ بعرض والار سائیند درین وقت نوکران
 مراد بخش از عدم ضبط او در اکبر اباد رسیدہ دست تقاؤل بمال مردم دراز کہ دند حسب حکم
 معلی شاہزادہ محمد سلطان و نجابت خان خانخاتان در شہر رفتہ ان ستم پیشگان را از مردم ازاری
 بازداشتہ مرثوہ امن و امان و نوید عاطفت و احسان بابل شہر رسانیدند چہار دہم
 رمضان المبارک خانجہان خلف بزرگ اصفت خان مرحوم کہ حضرت اعلیٰ اورا باغولکے
 داراشکوہ متید کردہ بعد دور و ز خلاص نمودہ بودند بلازمت حضرت خدیو افاق
 رسیدہ مشمول عواطف گردید و درین تاریخ حضرت اعلیٰ بعضے پیغام بزبانے خلیل اللہ خان
 و فاضل خان فرستادند خدیو گیہان جواب پیغام بزبانے فاضل خان فرستاد خلیل اللہ خان
 را در حضور خود داشتہ مصالح مکی در میان آوردند و میر میران خلفت خان مشارالیه نیز
 بلازمت رسید و اکثر امر تعبیہ ہوسی رسیدہ مورد الطاف شدند چون شورش
 مفسدان چکلہ متہرا بعرض والار رسید جعفر ولد اور دینان را از اصل و اصنافہ بمنصب
 سہ ہزاری ذات و سہ ہزار سوار سراسر افزای بخشیدہ برائے انتظام مہام چکلہ مذکور رخصت
 فرمودند و ہمز وہم رمضان المبارک شاہزادہ محمد سلطان بموجب امر والا بلازمت حضرت
 اعلیٰ رسیدہ کامیاب سعادت گشت و درون قلعہ ارک کسان خود بحفاظت مقرر گردانیدند
 مردم بادشاہی را برداشتت نوز دہم بیگم صاحب آمدہ ملاقات کردند جعفر خان دیوان اعلیٰ
 و دیگر امرایان فوج فوج باستلام عقبہ فلک رتبہ رسیدند خدیو گیہان بارعام دادہ فرمودند
 کہ ہر کس کہ برائے ملازمت امید منع نکنید و حسب حکم والا بخشیان عظام و میر توکران
 پایہ شناس ویا ولان مرتبہ وان بروفق درجات مراتب و بر حسب تفاوت مناصب
 ہر کدام را در مقام ایستادہ کردہ ملازمت کنائیدند و اسے رایان کہ بحسن کفایت و
 کاروائی سر فتراہل دیوان بود باجمع متصدیان دیوانی و زمرہ اہل قلم و ارباب